

Záver

Pilotné projekty predstavovali výzvy pre všetky zapojené subjekty. Výzvy vyplývali z asymetrie v očakávaníach, ako aj z rozdielnej pripravenosti týchto subjektov. Viaceré z nich vstupovali do realizácie projektov s určitými predsudkami, čo zvyrazňovalo náročnosť koordinácie účastníkov celej pilotnej schémy. V tejto súvislosti možno naformulovať sedem záverov, ktoré narúšajú aj naše stereotypné uvažovanie:

Omyl č. 1: Mimovládne organizácie sú lepšie pripravené na zabezpečovanie participatívnych procesov pri tvorbe verejných politík

Ukázalo sa, že automaticky naplatí predpoklad, že subjekty mimovládneho sektora sú vždy lepšie pripravené na zabezpečovanie participatívnych procesov pri tvorbe verejných politík. Zatiaľ čo v niektorých prípadoch zapojené mimovládne organizácie dokázali zastávať líderskú pozíciu a viedli partnerský subjekt verejnej správy na ceste k spoznávaniu participatívneho prístupu, v iných prípadoch to bol práve subjekt verejnej správy, ktorý prevzal iniciatívu a svojou rozhodnosťou i aktivitami predčil aj svojho partnera z mimovládneho sektora.

Omyl č. 2: Úradníci sa bránia novým a inovatívnym prístupom a nie sú naklonení zapájaniu ďalších aktérov do tvorby verejných politík

Skúsenosť pilotných projektov jasne preukázala, že úradníci disponujú potrebným entuziazmom, a ak sú správne vedení, radi sa zapoja aj do inovatívnych riešení. Problém, ktorý to odкрýva spočíva vo volaní po zodpovednosti za aktivity, ktoré má úradník vykonať v neznámom prostredí či za využitia nepoznaných nástrojov. Treba si uvedomiť, že nepoznané a neodskúšané vyvoláva neistotu u každého jednotlivca, a to bez ohľadu na to, či pracuje v sektore verejnej správy alebo v mimovládnom sektore. Ukázalo sa, že zamestnanci v zapojených subjektoch verejnej správy len potrebujú podporu zo strany nadriadených (volených i nevolených funkcionárov) a ak cítia túto podporu, dokážu si poradiť aj s veľmi nekonvenčnými riešeniami.

Omyl č. 3: Skutočne autentická je len participácia smerujúca zdola nahor

Pomerne bežne sa možno stretnúť s názorom, že participácia by mala prebiehať zdola nahor, lebo iba pri splnení tohto predpokladu ide o reálnu participáciu. Úplne sa tým však narúša požiadavka rovnocenného postavenia a princípu partnerstva, ktoré sú súčasťou DNA zmysluplnej participácie. Pilotné projekty hneď niekoľkokrát preukázali, že iniciatívy spĺňajúce participatívny charakter môžu smerovať tak zdola nahor, ako aj zhora nadol. Rozhodujúci je pri tom zámer iniciujúceho subjektu a jeho skutočné ciele.

Omyl č. 4: Čím viac subjektov zapojíme do participácie, tým lepšia je táto participácia

V moderných demokraciách platí, že pre participáciu a podobné fenomény je dôležitejší princíp potenciality, než reálneho využitia. Inými slovami, každý zainteresovaný subjekt má mať právo nezapojiť sa, a to bez ohľadu na dôvod svojho nezapojenia. Pilotná schéma poukázala na to, že veľmi dobré výsledky sa dajú dosiahnuť aj v prípadoch, kedy miera

participácie nedosahuje závratné výšky, no kvalita vstupov v týchto prípadoch predstihla ich kvantitu.

Omyl č. 5: Inštitucionálna sila dokáže zabezpečiť efektívnu implementáciu nástrojov participatívneho prístupu

Aj keď do procesu implementácie pilotných projektov boli zapojené rôzne silné a skúsené organizácie, respektíve inštitúcie, ako jeden z rozhodujúcich faktorov sa ukázalo individuálne líderstvo a sociálny kapitál. S participatívnymi prístupmi si oveľa jednoduchšie poradili práve tie organizácie, respektíve inštitúcie, na čele ktorých stáli rozhľadní a otvorení lídri rešpektujúci svojich partnerov.

Omyl č. 6: Aj deklarovaná participácia je participáciou

Pilotná schéma pozostávala iba z tucta projektových iniciatív, no aj medzi nimi sa objavili pokusy o predstieranie či zahmlievanie. Deklarovanie participácie totiž automaticky nemusí znamenať, že naše konanie vedie k reálnej participácii. Na to, aby sme takúto reálnu participáciu dosiahli, totiž musia koordinujúce subjekty postupovať transparentne, otvorene a s cieľom primerane zapojiť všetky relevantné subjekty.

Omyl č. 7: Participácia prináša iba pozitívne efekty

Aj táto pilotná schéma potvrdila, že participácia ako taká nie je všeliekom a nedokáže automaticky priniesť iba pozitívne efekty vo všetkých štádiách procesu tvorby verejných politík. Participácia, podobne ako iné prístupy, môže viesť aj k neočakávaným a negatívne vnímaným efektom. Navyše, participácia prináša najzreteľnejšie účinky, keď je využívaná premysleným spôsobom a keď iniciatíva nevychádza iba z jednej zo zapojených strán.

Berúc do úvahy uvedené závery môžeme konštatovať, že táto pilotná schéma viedla k obohateniu všetkých zapojených subjektov o nové poznatky a skúsenosti. Prostredníctvom tohto katalógu príkladov dobrej/zlej praxe by sme radi oslovili aj ďalšie subjekty a sprostredkovali im tak nadobudnuté poznatky i skúsenosti. Sme si vedomí toho, že skúsenosti iných subjektov môžu byť odlišné a že naše závery nemusia byť univerzálne platné. Ale to nič nemení na fakte, že participatívny prístup pri tvorbe verejných politík považujeme za správny a prinášajúci cenné výsledky.